

עידן

דע אר
אלקן אכד
ועבדהו

פטרון מערכת דעהו:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
וז' האה"ח מרת פערייל ב"ר טובי' ע"ה

גליון קמד - פרשת נצבים-וילך - שנת תשפ"ג

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

משנת החסידות

שיעורים בספר התניא פרק מד
שיעור ז - ב (פרשת משפטים תשס"א)

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת המועד

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

ירח האתנים:

תשרי - הלב
של כל השנה

עמוד ה'

אתה סתר לי:

הנהגת הבורא
יתברך בתוך
ההסתר של
טבע

א. נביא מקרבך: ההבדלים בין נביא אמיתי לנביא שקר והנסיון בזה

שינוי אופן ההנהגה בזמן הזה מבזמן הבית היה כדי להכניע צד הטומאה שהתגברה אז ביותר | לעולם מתגברת הקליפה כנגד הקדושה באופן שוה | לעומת הגילויים של הביהמ"ק היתה התגברות יתרה של 'יצרא דעבודה זרה' | שורש ענין ע"ז - התדבקות וידיעת עתידות ע"י כוחות עליונים של הסט"א | נביא שקר אינו שקרן בעלמא אלא מקבל נביאות מצד ה'לעומת זה' | רוב דברי נביאי השקר היו צודקים ורק מעורבים בהם מעט שקר | לכן היה בזה נסיון גדול ביותר | כדי לזכות להשפעות של הקדושה צריך לקיים תומ"צ כראוי

ב. הנגלות לנו ולבנינו: התגלות אלוקות מחייבת את האדם

לפי גודל ההתגלות מהקב"ה אל האדם כן מתחייבת העבודה ממנו לקונו | בזמן הבית היתה נדרשת מישראל עבודה רבה ושלמה | במצב הגלות נפחתה דרגת ההתגלות, כי אז בא השפע בהתלבשות הטבע | לכן אין דורשים מאיתנו בגלות עבודות גדולות כל כך, כיון שכבר נתמעטה דרגתנו | גם בזמן הגלות מתנהל הכל ע"י הקב"ה בלבד

ג. כבוד אלוקים הסתר: דוקא מתוך הסתר והגלות מתגלה כבוד ה'

בפנימיות הדברים יש למצב הגלות מעלה יתרה ומפלאה | מצד ההשגחה הגלויה עדיין אין מתברר שגם הטבע משועבד לה' | אך ע"י ההנהגה הטבעית שבגלות מתגלה שגם הטבע מתנהג על ידו | ניסי יציאת מצרים היו ע"י שבירת כוחות הטבע | הגאולה העתידה תהיה ע"י התגלות הסתר שבתוך הטבע עצמו שהתבררה בימי הגלות | 'עתידה אר"י שתתפשט בכל הארצות' שכולם יאירו בגילוי ההשגחה | 'מגלת אסתר' - גילוי בתוך הסתר עצמו

א.

נביא מקרבך: ההבדלים בין נביא אמיתי לנביא שקר והנסיון בזה

בזמן המקדש היתה הנהגת הקב"ה בעולם גלויה יותר מעת הגלות

בגליון הקודם ביארנו בארוכה, שנשתנתה הנהגת הקב"ה בעולמו ובבריותיו בעת הגלות בהיותנו בארץ האויב, מבזמן שהיינו בארצנו הקדושה ובית המקדש היה קיים, כי בזמן ההוא היתה יד ה' גלויה לעיני כל במקום המקודש, וגם בכל הארץ היתה התגלות נפלאה מהנהגתו יתברך את הבריאה ומלואה, עד שהיה יכולת לכל יושבי תבל להכיר כי השי"ת בלבד מנהיג את כל העולם. ובפרט היתה השגחה הגלויה הזאת על עם ישראל, שהנהיגם הקב"ה באופן גלוי וניכר יותר ויותר לאין ערוך ממה שהוא מתגלה לנו לעת עתה במצב הגלות. אך בזמן הזה תקפו עלינו עול השעבוד וההסתר, עד שמרוב החושך וההעלם של דרכי הטבע, כמעט שאין נגלה לנו בכל הנעשה תחת השמים כי יד ה' עשתה זאת, וכי הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

לעולם מתגברת הסט"א באופן שוה למדרגת הקדושה כי הנה עם כל מה שאמרנו בענין ההתגלות הנשגבה שהיתה בזמן הבית, עד שהיתה מציאות והנהגת הקב"ה נגלית לעין כל, אך בכל זאת לא התבטל כח היצר הרע בזה כליל. כי זהו כלל גדול גלוי וידוע: שהאדם הינו 'בעל בחירה' תמידי, ולעולם לא תינטל ממנו אפשרות הבחירה לגמרי, ואדרבה, ככל שיתחזק צד הקדושה בעולם, יתגברו לעומתו גם הקליפות וכוחות הרע, וכדברי החכם מכל אדם 'גם את זה לעומת זה עשה האלוקים' (קהלת ז, יד). וכן ראינו במשך כל הדורות, כי בו בזמן שנמצאו צדיקים נשגבים בעולם, כנגדם עמדו גם רשעים גדולים ביותר, כי זו דרכו התדירית של הסט"א, שהוא משתדל להתגבר לעומת

ובוא להסביר מעט את עומק הנסיון שהיה בזה. כי הנה בין שאר כוחות הנפש הקדים שנטע השי"ת בהאדם יש כח מיוחד להתדבקות בעליונים ובעניינים מופשטים מהחומר, ועל ידו יכול האדם להתהלך בין המלאכים ולצפות במרכבה העליונה

שורש ענין עבודת כוכבים - התדבקות בכוחות עליונים של הסט"א

גדול העצה - השתנות ההנהגה בזמן הזה כדי להכניע צד הטומאה

איברא שהיתה זאת עצה עמוקה של הקב"ה, שהביא את כלל ישראל לתוך מצב של גלות בארצות אויביהם, שהנהגת הקב"ה במקרי העולם תשתנה עד שלא יתגלה לעיני כל בשר שהוא

פטרון הגליון - אלול

נתנדב ע"י ידידנו הנכבד
מוה"ר בנימין אליעזר זאב הערבסט הי"ו
לע"נ זקינו הרה"ח ר' משה שלום ב"ר יעקב ע"ה
נלב"ע כ' אלול תשנ"א לפ"ק

זהו כלל גדול גלוי וידוע: שהאדם הינו 'בעל בחירה' תמיד, ולעולם לא תינטל ממנו אפשרות הבחירה לגמרי, ואדרבה, ככל שיתחזק צד הקדושה בעולם, יתגברו לעומתו גם הקליפות וכוחות הרע, וכדברי החכם מכל אדם 'גם את זה לעומת זה עשה האלקים'. וכן ראינו במשך כל הדורות, כי בו זמון שנמצאו צדיקים נשגבים בעולם, כנגדם עמדו גם רשעים גדולים ביותר

~

זהו כלל גדול שצריך לידע, שלפי גדולת דרגת ההתגלות מאת הקב"ה כן היא אופן העבודה הנדרשת מהאדם, ותמיד צריך האדם לעבוד את השי"ת ולהתאים עצמו לפי האופן שהקב"ה מתגלה אליו. ועומק הדבר הוא, שכל המדרגות והגילויים העליונים שהשי"ת מאיר לאדם, לא ניתנו סתם ולחינם, אלא כל תכליתם הוא שיתעלה האדם על ידם ויקרב את עצמו אל הבורא ב"ה

בעודו מלוכש בגוף הגשמי. אך דבר זה אינו משועבד לצד הקדושה בלבד, כי כמו שיש מציאות של 'דבקות' בהקב"ה שהוא מקור הקדושה, כך ישנה גם מציאות של הפשטת כוחות הגופניים והגשמיים כדי להידבק בכוחות הרוחניים המצויים לצד הטומאה והסט"א. ודבר זה הוא שורש ענין עבודה רוח - המכונה בשם 'עבודת כוכבים' ומזלות, והיינו דבקות רוחנית בכוחות העליונים וצבא השמים אשר חלק ה' אותם לכל העמים.

נביא שקר אינו סתם שקרן, אלא מקבל כח הנבואה מכוחות החיצוניים

וזה גם המשמעות בענין 'נביא שקר' הרבים שהיו בסוף ימי הבית הראשון. כי הנה 'נביא שקר' אינו סתם שקרן ובעל דמיון שבדה מליבו שדיבר איתו ה' ומבקש לפתות את ישראל בהבל, שבוודאי זה אינו, שהרי הכתוב מנכה אותו בשם 'נביא' (דברים יח, כ), ולא נאמר עליו שהוא 'שקרן' בעלמא, הרי שאכן יש לו איזה כח של נבואה (ראה רמב"ן עה"ש ש"ג, ב). אלא שכאמור קבע הקב"ה בנפש האדם כח של דבקות בעליונים, וע"י ההתפשטות מכוחות הגוף והגדלת חלק הנפש הרוחנית שבתוכו מתדבק האיש הוא בכוחות נעלים ומפשטים, בשרים העליונים כוכבים ומזלות וכדו', ומהם יכול האדם לידע העתידות, שהם מגידיים לו - בכח רוחני של נבואה - מה שעתיד להיות.

'נביא ה' - כל דבריו נאמרים באמת, ו'נביא שקר' - מעורבים בדבריו גם מעט דברי כזב

נמצא לפי זה שאין דבריו של נביא השקר כזב מוחלט לגמרי, אלא כפי שמתבטא הכתוב על זה בספר ירמיה (כג, כח) 'מה לתבן את הבר', כלומר שיש בדברי נביא השקר תערוכת של מעט שקר (תבן) בתוך האמת (בר). ומפורש הדבר באריכות בדברי הרמב"ם (פ"י מהל' יסודי התורה ה"ג), וז"ל: והלא המעוננים והקוסמים אומרים מה שעתיד להיות, ומה הפרש יש בין הנביא ובינם. אלא שהמעוננים והקוסמים וכיוצא בהן - מקצת דבריהם מתקיימים ומקצתן אין מתקיימים, כענין שנאמר (ישעיה מז, יג) 'עמדו נא וישועו הוברי שמים החוזים בכוכבים מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליך', 'מאשר' ולא 'כל אשר' (בר"י פה, ב), ואפשר שלא יתקיים מדבריהם כלום וכו'. אבל הנביא - כל דבריו קיימים, שנאמר (מלכים ב' י"ז) 'כי לא יפול מדבר ה' ארצה', וכן הוא אומר (ירמיה שם) 'הנביא אשר אתו חלום

יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה', כלומר שדברי הקוסמים והחלומות כתבן שנתערב בו מעט בר, ודבר ה' כבר שאין בו תבן כלל, עכ"ל.

הרי שגם בדברי נביא השקר היו הרבה דברים אמיתיים שאכן התקיימו לבסוף, וכל ההיכר והחילוק בינו לנביא ה' אמיתי אינו אלא לא נפל דבר קטן מדבריו ארצה. וכגון שאמר שבשעה השלישית אהה"צ יבוא גשם חזק מאד, ואילו למעשה בא הגשם מעט אחר השעה היעודה, הרי מוכח שלא קיבל את נבואתו ממקור הקדושה, כי דבר אלקינו יקום לעולם בלא שיחסר שום פרט קטן ממנו, ורק בצד הסט"א - שהיא בבחי' 'להט החרב המתהפכת' - יש התהפכות ושינוי ואין כולו אמת, וממילא על כרחינו בודון דברו הנביא ולא תגור ממנו.

ההבדל שבין נביא שקר לנביא אמת אינו אלא בדקות

ואכן ייתכן שההבדל בין נביא אמת לבין נביא שקר יהיה רק בדקות ממש, עד שהוצרכה התורה (שם פסוקים כא-כב) לפרט ולבאר בפירוט 'איכה נדע הדבר אשר לא דיברו ה', כיון שיש בזה אכן מקום גדול להסתפק בו. וע"ז מפרש הכתוב ואז"ל 'אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהיה הדבר ולא יבוא - בתכלית הדיוק ממש - הוא הדבר אשר לא דיברו ה'.

כיון שרוב דברי הנביא היו צודקים היה בזה נסיון גדול ביותר

אך כיון שלמעשה היו רוב דברי נביא השקר אמיתיים, והרבה מהם התקיימו ממש כמו שניבא מתחילה, לכן היה מקום רחב להתפעל ממנו ולשמוע לו ולסמוך עליו, ועל כן היה לישראל נסיונות גדולים בזה, עד שהעיד הכתוב בעצמו כי פיתוי זה הוא הנקרא נסיון שה' מנסה בו את ישראל, כמו שנאמר בתורה לענין המתנבא בשם ע"ז (דברים יג, ד) 'כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם'. ואין זה רק נסיון רגיל, שהוא בין להיות צדיק או רשע, לקיים המצוה או לא לעבור עבירה, אלא הנסיון כאן הוא 'הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם', וכלומר שבלא זה שתגדל האהבה אצלכם מאד בכל לב ונפש לא תוכלו לעמוד בנסיון גדול כזה.

כדי לזכות להשפעות צריך עבודה גדולה לה'

וטעם הדבר שהיה נסיון גדול בזה, ואכן היו אנשים

הרבה מישראל פונים לעבודת כוכבים ולדברי נביאי השקר, הוא מפני שהעדיפו לקבל את השפע ואת כל המצטרך להם מידי המזלות ע"י צד הטומאה, הנותן אותם באופן הרבה יותר קל, ושם אין נדרשת כל כך עבודה וניצנה מהאדם כדי לזכות אליהם. ולכן סרו מלעבוד את ה' ומליילל לטובתו וידו הקדושה בלבד, שלזה נצרכת עבודה גדולה ועמל רב.

נביאי ה' היו דורשים מבני ישראל שייטיבו מעשיהם כדי להיושע

כי למשל, כאשר היה אדם מישראל לא אל נביא האמת ומחלה פניו שיתפלל עליו שיוכה לפרנסה טובה וכדו', היה הנביא משיב לו, ראה נא, הנה הטעם שאין בידך לפרנס את בני ביתך בהרחבה, הוא מפני שאתמול נכשלת בחטא פלוני ופלוני, ולכן לא מגיע לך די פרנסתך. ואם אתה מבקש שתהיה לך הרווחה, עליך לשוב בתשובה שלימה לפני קונך בכל לבבך בצום ובבכוי, בהרטה גדולה ובידוי ובריבוי תפילות ותחנונים וכו', ורק אז אולי ירחם הש"ת עליך ותוכל לשוב להביא טרף לביתך.

ובאופן זה וברומה לכן היה דרכם של הנביאים להשיב לכל וזאליהם ודורשיהם, שהיו אומרים להם שהעולם אינו עולם של הפקר, ואין הקב"ה משפיע כלום בחינם, אלא אית דין ואית דיין, וכל קורות האדם תלוים המה במעשיו ובפעולותיו עצמו, ועל כן אם ירצה האדם לקבל את צרכיו מיד הקב"ה, עליו לעבוד את בוראו כראוי בקיום מצוותיו ותורתו, ורק אז יזכה לקבל מנות מאת המלך. ונמצא שלא עלה הדבר בקלות כל כך לקבל השפעות בדרך הנכונה ובאופן של קדושה.

מאיידך, כדי לקבל שפע מצד הטומאה לא היתה נצרכת עבודה רבה

משא"כ כשהיה משהו מוכן לקבל פרנסתו דרך הקליפות והסט"א ח"ו ולא מידי אביר יעקב, אזי היו יכולים הרבה פעמים - כמובן לא בתמידות - להיושע מיד גם בלי שום עבודה, ולא היו נביאים אלה דורשים מהאדם ללכת תשובה ומעשים טובים כדי לזכות להשפעות, אלא היו ממשכים להם את הצריך להם בלא שום תנאים. ועל כן היה בזה נסיון גדול מאד שלא לפנות אל עבודה זרה ונביאי השקר כדי להיות ניוון מהם ולקבל על ידם את השפע, אלא להישאר נאמן לה' ולאהבו בכל לב ונפש.

ב.

הנגלות לנו ולבנינו: התגלות אלוקות מחייבת את האדם

ומאז נשתנתה ההנהגה הקודמת שהיתה בהשגחה עליונה גלויה ונראית לעין כל, למצב של 'ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא' (דברים לא, יח), והיינו שמעת חורבן הבית וירידתנו בגלות הסתיר הקב"ה את פניו כביכול מאיתנו, ולעת כזאת אין אתנו יודע עד מה, ואין לנו אפילו קצת מההתגלות שהיתה בימי קדם.

בזמן הגלות בא כל השפע בהתלבשות דרכי הטבע

וכמו כן כל השפע העליון הבא אלינו מלמעלה מכוסה בדרכי הטבע וסדר השתלשלות, והיינו שהוא מתלבש תחילה בשבעים שרים העליונים המסתירים ומעלימים על יד ה' המשגיח על הכל, הן ומפרנס את כל בריותיו מקיני ראמים ועד ביצי כנים, ואח"כ נעשים כל סיבות הטבע הבאים בדרך סיבה ומסובב, שדבר זה מחייב את זה והשני מחייב את דבר אחר היוצא ממנו וכדו', עד שאנחנו מקבלים אותו. וכל אלו הסיבות השונות ומשונות מכסים על ההשגחה העליונה שממנה בלבד מושפע הכל, וכמו שכתוב (דה"א כט, יד) כי ממך הכל ומימך נתנו לך.

כיון שנתמעטה דרגתנו לכן אין דורשים מאיתנו עבודות גדולות כל כך

ומכיון שאין לנו עתה אותה ההתגלות שהיה בזמן שבית

לכל אלו ההתגלויות ההשגחה של 'עניי ה' אלקיך בה' ולגילויים הנפלאים שהיו בבית המקדש וכו', נדרשו מהם עבודות רבות ועצומות לעומתם, וכגון שהיה להם להעמיד ריבוי עצום של נביאים - וכמו שעמדו אכן בישראל נביאים רבים כפלים כיוצא מצרים (מגילה יד, ו) וכן היתה ההשגחה מחייבת שלא יוכלו לקבל שום שפע ממנו יתברך רק באופן שיתאימו עצמם בעבודתם לעומת השפע וכדו'. ואמת נכון הדבר שלעומת גדולת מדרגת ההתגלות שבקדושה התגברו גם נסיונות רבות ועצומות מהסט"א וחילולתיו כאמור לעיל, אלא שבכל זאת תבע הקב"ה מאיתם לעמוד בנסיונות הללו, ולא להתפתות מצד הרשעה ומיצרא דעבודה זרה, אלא יעמדו בכל התוקף כנגדם ויעבדו את אלקיהם בכל לב ובכל נפש.

גזרת הגלות היתה סיבה מאת ה' להפחית את דרגת ההתגלות

אך מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, ונהייתה מצב של גלות וחשכות. ועומק ענין הגלות הוא, שמאחר שלא עמדנו בנסיון בהיותנו סמוכים על שולחן אבינו בארץ הנבחרת, הנה בזה הוכחנו שאין ביכולתנו לעמוד בנסיונות גדולים כאלה. ולכן הגדיל ה' לעשות עמנו טובה, והגלה אותנו מנחלת אבותינו והפסיק את הגילויים שהיו בהיות המקדש על מכוננו,

לפי רום דרגת ההתגלות כן נדרשת עבודת האדם אל קונו

והטעם לכך שהקב"ה אכן דרש אז מבני ישראל עבודות רבות ועצומות כדי שיוכלו לקבל השפעותיהם והצטרכותם, היה אכן מצד גדול ההתגלות שהיתה שורה בארץ ישראל בזמן הבית כנ"ל. כי מאחר שנתגלתה מאד בזמן ההוא השגחת הבורא, והיה נגלה לכל כי לה' הארץ, לכן לעומת זה נדרשה גם מכלל ישראל שיתאימו עצמם לגודל מדרגה זו, ויעבדו את ה' אלקיהם בשוה לדרגת הגילויים שהיו אז.

כי זהו כלל גדול שצריך לידע, שלפי גדולת דרגת ההתגלות מאת הקב"ה כן היא אופן העבודה הנדרשת מהאדם, ותמיד צריך האדם לעבוד את השי"ת ולהתאים עצמו לפי האופן שהקב"ה מתגלה אליו. ועומק הדבר הוא, שכל המדרגות והגילויים העליונים שהשי"ת מאיר לאדם, לא ניתנו סתם ולחינם, אלא כל תכליתם שיתעלה האדם על ידם ויקרב את עצמו אל הבורא ב"ה, וישתדל לעבוד את ה' בהתאם למדרגת הגילוי שזכה אליו.

מול ההתגלות הנפלאה בזמן הבית, התבקשה מישראל עבודה רבה לעומתה

ולכן כאשר היו בני ישראל בארץ הקדושה, וזכו

המקדש היה עומד על תילו, לכן אין הקב"ה שואל מאיתנו עבודות גדולות ורבות כמו מאז. שמכיון שבזמן הגלות המעיט השי"ת את כל מדרגתו ודרגה ירודה ומושפלת, ומעתה אין הקב"ה מתגלה בעולם באותן הגילויים, וכל אופן ההשפעה הוא במצב גרוע וחסר, הנה כדי לזכות להשפעות הללו לא מתבקש מאיתנו להתאים עצמנו למדרגות רמות וגבוהות כל כך, שהרי כל ההשפעה מלוכשת בדרכי הטבע, וממילא יכולים לקבל השפע מן השמים גם בזכות עבודות פשוטות יותר.

גם בגלות מתנהל הכל מיד הקב"ה בלבד
אמנם על אף זאת שהשתלחנו מארצנו והוסרה מעלינו

ההשגחה הגלויה, אין זה אומר שנעשה ח"ו שינוי בעצם בהנהגה העליונה, וכאילו מסר הקב"ה ההנהגה לגמרי ליד האויב ולדרכי הטבע ח"ו, חלילה וחלילה לנו לומר כן, כי בוודאי גם כהיום עת המצאנו בעומק הגלות אין שום דבר שיעשה בעולם ובמלאו בלי ההשגחה המיוחדת והפרטית עליו מאת השי"ת ב"ה, הבורא ומנהיג לכל הברואים בלבדו וברצונו, ואין מי שיאמר לו 'מה תעשה ומה תפעל'.

זהו חלק מההנהגה של אף גם זאת וגו' לא מאסתים ולא געלתים'
ועל זה אמר הכתוב (ויקרא כו, מד) 'ואף גם זאת

ג.

כבוד אלקים הסתר: דוקא מתוך ההסתר והגלות מתגלה כבוד ה'

בהסתכלות חיצונית נראה שהנהגת הגלות היא רק 'בדיעבד'

והנה בפשטות נראה שכל המצב שבגלות הוא ירידה גדולה ועצומה מאד, והנהגה הנוכחית היא כמו 'בדיעבד' ובדלית ברירה, אשר לכאורה היה הדבר הרבה יותר טוב אילו לא היה כלל מצב של דרכי הטבע, רק שתהיה ההנהגה גלויה לעין כל כמאז ומקדם, ורק מפני שלא עמדנו בסיון נגור עלינו לרדת מהדרגתנו ולסבול את עול הגלות וההסתר שאנו בו.

בהתבוננות פנימית רואים שיש מעלה יתרה למצב הגלות

ואף שבוודאי אמת ויציב שכן הוא הדבר, אך בעומק יותר יש בכל ענין גזירת הגלות מחשבה עליונה ועמוקה מאד, ובמה שהוא יתברך מסתיר עצמו בזמן הזה ומנהיג את העולם כולו באופן התלבשות בדרך הטבע גנוז סוד נגש, ואדרבה, יש מעלה ועדיפות היוצאת דוקא מאופן ההנהגה שבזמן הגלות שמתנהג העולם בדרכי הטבע וההעלם ובמ"ש. וכמו שכל זה הם המסתירות אשר לה' אלקינו, ובוודאי גם אילו לא היינו חוסאים היה מתגלה ענין זה שיתבאר ובאופן אחר, ודברינו הם מהאופן שבו יצאו הדברים למעשה, ונטרמים המה דרכי ה'.

מצד ההשגחה הגלויה עדיין לא מוכח שגם הטבע משועבד לה'

כי הנה כאשר העולם מתנהג במצב של התגלות וההשגחה העליונה נראית לעין כל, אזי אין זה חידוש כל כך להאמין בבורא יתברך ולקיים מצותיו וכו', שהרי עיני כל בשר יכולים לראות בפירוש כי יש מנהיג לבירה. וביותר מכך, שבוה עדיין לא מוכח שגם הטבע משתייך אליו יתברך, וש'אין עוד מלבדו' ממש עד שאין שום דבר היוצא מתחת ממשלתו, רק 'אתה מושל בכל'.

ע"י ההנהגה הטבעית שבגלות מתגלה גם כי הטבע משתייך אליו יתברך

אולם כאשר הקב"ה מסתיר עצמו בתוך הטבעים, וכל אופן ההשפעה והנהגה מלוכשת בדרכי הטבע, ובכל זאת מקיימים ישראל את המצוות וממשיכים אורות גדולים וקדושים גם לתוך חשכת הבריאה, וכמו כן גם בתוך ריבוי הלבושים וההסתרות מאמינים בני ישראל בה', ובטוחים עליו ומתפללים אליו, הרי סוף כל סוף במשך ימי הגלות מתבררת ההשגחה העליונה הגנוזה גם בתוך החושך. ואכן אין הדבר מתגלה מיד, אך ברבות הימים מתאמת לעין כל שגם ההנהגה הטבעית משועבדת להשי"ת, ושכל הטבע אינו אל 'כלי' שהקב"ה משתמש בו לפעול פעולותיו ולעשות בעולם כרצונו.

וזו מעלה יתרה היוצאת ממצב הגלות דוקא, כי הרי כאשר הקב"ה שובר את הטבע ומגלה בפירוש כי הוא לברו מנהיג את העולם, עדיין יש לסבור כי אכן

בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים וגו' כי אני ה' אלקיהם, והיינו לומר שאע"פ שאכן חלק מגזירת הגלות הוא שתסתתר ותתעלם ההשגחה וההתגלות שמאז, והנהגת הבריאה וכל אשר בה תהיה רק בהתלבשות הטבע, הנה לאמיתו של דבר אין הטבע עצמו מחייב שום דבר באמת, כי כל זה אינו אלא לביש שבתוכו נמצא הקב"ה, והכול תלוי בידי בלבד. וכמו גם כן בהיותנו בחוץ לארץ אין זה אלא 'דומה' כמו שאין לו אלוה ח"ו (כנ"ל בגליון הקודם). אבל באמת יש לנו אב רחמן בוודאי, והשי"ת פונה אלינו תמיד בעת צרותינו, ושומע תפילת כל פה ברחמים, ועונה לעמו ישראל בעת שועם אליו.

אינו סתירה כלל לאלוקות, אלא הקב"ה פועל אותו ג"כ, והרי זה גילוי נפלא ביותר שהרווחנו ע"י עומק בור הגלות דייקא.

עתידיה אר"י שתתמשש בכל הארצות - הוא גילוי ההשגחה

ויש לרמוז זאת במה שאמרנו ז"ל (פסיקתא רבתי א, ג) ש'עתידיה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות'. ולפי דברינו יש לפרש דבריהם ז"ל, שכיוונו לומר ש'ע"י זיכור הטבע שיהיה לעתיד לבוא מכה ההתגלות של הגאולה העתידה, והיינו מזה שיתברר אז - בעקבות ההנהגה שבכל משך ימי הגלות - שגם הטבע עצמו משועבד לבוראו, הנה בזה יתעלה גם חלק הטבע שבעולם, וממילא תתפשט הקדושה וההתגלות שהיתה בארץ ישראל בלבד גם בכל הארצות, כי גם שאר הארצות שהיה בהם הסתר והעלם על הנהגת הקב"ה, יאירו ויזדככו אז מגודל הגילוי שנוכח לראות בעינינו שכל דרך הטבע אינו אלא אלוקות ממש, וכבודו עליהם יראה.

מעין זה האיר כבר בזמן גאולת בבל

ומעין זה היתה גם מדרגת הגאולה מגלות בבל שגדלה מעלתה יותר מגאולת מצרים, וכמבואר בפסוק הנזכר שבזמן ההוא 'לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר היתחם שמה', והיא מעלה גדולה ונשגבה שנוקנתה לנו ע"י המצב של הגלות.

נס פורים - סוף כל הנסים - הוא נס בדרך הטבע

וענין זה התגלה לנו קצת בנס פורים שבזמן ההוא, שקבעו אותו חז"ל (יומא כט). כ'סוף כל הנסים', והיינו לומר שיש בה הארה מהגאולה העתידה שבסוף יומיא. ואכן נס זה לא נעשה ע"י ש"בירת הטבע כלל, ואדרבה כל מעשי הנס הזה היו בהתלבשות בדרכי הטבע, שהרג אחרושו את ושתי, ולקח את אסתר למלכה, ומה שהגיד מרדכי על גנתן ותרש וכו', ושוב אח"כ את הרג את המן לטענת אסתר וכו', כי כל הדברים האלו היו מלוכשים בתוך הטבע. אך בכל זאת ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, והעידו כולם כי רק יד ה' עשתה כל זאת, והרי זה התכללות יתרה של הנהגת הקב"ה הגלויה והנהגת הטבע, 'נס בדרך הטבע'.

'מגלת אסתר' - הגילוי שבתוך ההסתר עצמו

ונס זה שנעשה בסוף גלות בבל ומדי הוא הארה ממה שיתגלה לנו לעתיד, וכמו שהביא הרמב"ן ע"ז הפסוק הנ"ל שמתנבא על ימי בית שני 'לכן הנה ימים באים נאום ה' ולא יאמר עוד 'וגו', כי אכן ענין זה נתקיים גם אז, שהאיר לנו הקב"ה את התועלת והמעלה היוצא לנו מזמן הגלות, שגם בזמן של 'ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא', בכל זאת מתגלה שם הקב"ה עצמו, בבחינת 'מגלת אסתר' - לגלות את הגנוז וטמון בתוך ההסתר. והשלימות בזה יהיה בזמן המקווה לעתיד לבוא, והיה לנו ה' לאור עולם בב"א.

נקודות:

ויש לרמוז זאת במה שאמרנו ז"ל ש'עתידיה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות'. ולפי דברינו יש לפרש דבריהם ז"ל, שכיוונו לומר ש'ע"י זיכור הטבע שיהיה לעתיד לבוא מכה ההתגלות של הגאולה העתידה, והיינו מזה שיתברר

אז - בעקבות ההנהגה שבכל משך ימי הגלות - שגם הטבע עצמו משועבד לבוראו, הנה בזה יתעלה גם חלק הטבע שבעולם, וממילא תתפשט הקדושה וההתגלות שהיתה בארץ ישראל בלבד גם בכל הארצות, כי גם שאר הארצות שהיה בהם הסתר והעלם על הנהגת הקב"ה, יאירו ויזדככו אז מגודל הגילוי שנוכח לראות בעינינו שכל דרך הטבע אינו אלא אלוקות ממש, וכבודו עליהם יראה.

מעין זה האיר כבר בזמן גאולת בבל ומעין זה היתה גם מדרגת הגאולה מגלות בבל שגדלה מעלתה יותר מגאולת מצרים, וכמבואר בפסוק הנזכר שבזמן ההוא 'לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר היתחם שמה', והיא מעלה גדולה ונשגבה שנוקנתה לנו ע"י המצב של הגלות.

נס פורים - סוף כל הנסים - הוא נס בדרך הטבע

וענין זה התגלה לנו קצת בנס פורים שבזמן ההוא, שקבעו אותו חז"ל (יומא כט). כ'סוף כל הנסים', והיינו לומר שיש בה הארה מהגאולה העתידה שבסוף יומיא. ואכן נס זה לא נעשה ע"י ש"בירת הטבע כלל, ואדרבה כל מעשי הנס הזה היו בהתלבשות בדרכי הטבע, שהרג אחרושו את ושתי, ולקח את אסתר למלכה, ומה שהגיד מרדכי על גנתן ותרש וכו', ושוב אח"כ את הרג את המן לטענת אסתר וכו', כי כל הדברים האלו היו מלוכשים בתוך הטבע. אך בכל זאת ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, והעידו כולם כי רק יד ה' עשתה כל זאת, והרי זה התכללות יתרה של הנהגת הקב"ה הגלויה והנהגת הטבע, 'נס בדרך הטבע'.

'מגלת אסתר' - הגילוי שבתוך ההסתר עצמו

ונס זה שנעשה בסוף גלות בבל ומדי הוא הארה ממה שיתגלה לנו לעתיד, וכמו שהביא הרמב"ן ע"ז הפסוק הנ"ל שמתנבא על ימי בית שני 'לכן הנה ימים באים נאום ה' ולא יאמר עוד 'וגו', כי אכן ענין זה נתקיים גם אז, שהאיר לנו הקב"ה את התועלת והמעלה היוצא לנו מזמן הגלות, שגם בזמן של 'ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא', בכל זאת מתגלה שם הקב"ה עצמו, בבחינת 'מגלת אסתר' - לגלות את הגנוז וטמון בתוך ההסתר. והשלימות בזה יהיה בזמן המקווה לעתיד לבוא, והיה לנו ה' לאור עולם בב"א.

א.

רמזים על יום הדין של ראש השנה

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וגו', מחוטב עציך עד שואב מים (כס, ט-י).

איאת בספה"ק כי פסוק זה מורה על 'היום' שהוא ראש השנה (ע"י זוה"ק ח"ב לב), שבו נצבים ועומדים כל באי עולם לדין לפני הקב"ה.

והנה דין זה נערך בפני בית דין של מעלה, אשר כל בית דין הוא של שלשה דיינים, וזה נרמז בתיבת 'נצבים' שהוא בני' ג' פעמים 'דין'. ואיתא בספה"ק ברית כהונת עולם (אילו של יצחק פ"ט) כי בית דין זה הוא ענין ג' השמוה"ק א"ל אלקי"ם הוי"ה, כי דין אחד הוא בבחי' שם א"ל המורה על מדת החסד, והדין השני הוא בבחי' שם אלקי"ם המורה על מדת הדין, והדין השלישי המכריע הוא בבחי' שם הוי"ה המורה על מדת הרחמים, והוא מטה כלפי חסד. והנה ג' מדות אלו הם מדותיהם של האבות"ק אברהם יצחק ויעקב, ולכן נרמזו האבות"ק כאן בתיבות 'אתם נצבים' עם הדי' של היום, שהוא בני' אברהם יצחק ויעקב. ויש להוסיף בזה, כי ידוע אשר 'קומה שלימה' של כל ידבר הוא במנין 'פעמים', והנה 'פעמים א"ל אלקי"ם הוי"ה' (אלף ת"ל) הוא בני' 'אתם נצבים במילואו' (אלף ת"ו מ"ם, נ"ו צדיק ב"ת יוד מ"ם) עה"כ.

ויש לומר עוד, כי מנין 'פעמים אלו של השמוה"ק שבבחי' בית דין, הרי זה מפני שהדין של מעלה מתחלק לדינא קשיא ודינא רפיא' (וה"ק ח"א רא), וכנגדם הם שני ימי ראש השנה (שע"ה הקדמה לדרושי ר"ה). ושני בחינות אלו הם כנגד שני אותיות ה' שבשם הוי"ה, ה' עילאה כנגד 'בניה' היא בחי' דינא קשיא, וה' תתאה כנגד 'מלכות' היא בחי' דינא רפיא. ולכן נכפלו השמוה"ק של הבית דין 'פעמים', ה' פעמים כנגד ה' עילאה, וה' פעמים כנגד ה' תתאה. ואכן ה' פעמים א"ל אלקי"ם הוי"ה הוא בני' דין' בחשבון ג' דמנצפ"ך (שהוא ת"ש) עה"כ, ומנצא כי 'פעמים הג'ל הוא ב' פעמים דין' כנגד שני הבחינות בענין הדין.

וגם בפסוקים אלו נמנו עשרה חלקים בכלל ישראל (ראשיכם, שבטיכם, זקנים, שוטרים, כל איש ישראל. טפכם, נשיכם, גרך, חוטב עציך, שואב מים), אשר גם הם מתחלקים לשני פסוקים שיש בכל אחד חמשה, והוא כנגד שני הבחי' שיש בענין הדין. ואכן ראשי התיבות של כל עשרת החלקים 'ראשיכם, נשיכם, זקנים, שוטרים, כל איש ישראל, טפכם, נשיכם, גרך אשר בקרב מזהניך, חוטב עציך, עד שואב מים' הוא בני' פעמים א"ל אלקי"ם הוי"ה עה"כ.

ב.

נחמת הגאולה העתידה ע"י הקב"ה בעצמו

הנסתרת לה' אלקינו והגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת (כס, כח).

בספה"ק הקשו למה אחר התוכחות שבתורת כהנים יש פסוקי נחמה, שהקב"ה מבטיח 'וזכרתי את ברית יעקב וגו' ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו' וזכרתי להם ברית ראשונים וגו' (ויקרא פ"ו מב-מג), ואילו אחר התוכחות שבפרשת כי תבא לא נזכרו כלל דברי נחמה. ובאמת לא זו בלבד שלא נזכרו שם פסוקי נחמה, אלא שפרשת נצבים הבאה מיד אחריה, מתחילה עם דברי מוסר ותוכחה חריפים ביותר, עד שמסיים בפסוק 'ויתשתם ה' מעל אדמתם באף ובחמה בקצף גדול, וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה' (כס, כט).

ויש לומר בהקדם דברי זוה"ק (ח"ב ר"ג) על הפסוק נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל (עמ"ס ג, א), אשר פירושו הוא כי לא תוסיף בתולת ישראל לקום מנעצמו, אלא הקב"ה יקום אותה, עיי"ש. וביאור הדבר הוא, כי כאשר הנפילה לא היתה חזקה כל כך, היה הקב"ה נותן חיזוק לבני ישראל, וזה היה נותן להם בעצמם כח לתקומה והתעלות מן הנפילה. אבל כאשר הנפילה היא עד תכלית, בבחי' 'נפלה ולא תוסיף' שאי אפשר ליפול עוד מרוב עומק הנפילה, אזי תהיה העליה רק על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו. וכמו שנאמר בפרשתנו 'ושב ה' אלקיך את שבותך' (ג, א), ופירושו חז"ל (מובא ברש"י) כי הקב"ה בעצמו ישיב את כלל ישראל מן הגלות.

ולפי זה יש לבאר, כי התוכחה שבפרשת בחקותי היא בעיקרה כנגד גלות בבל, ולכן נאמרו בה דברי חיזוק לכלל ישראל. כי הגאולה מגלות זו היתה על דרך זה, שהקב"ה נתן חיזוק ותקומה לכלל ישראל, עד שהיו יכולים לקום מנעצמו ולצאת מן הגלות. אבל דברי התוכחה שבפרשת כי תבא מכוונים על הגלות האחרונה, שעליה נאמר 'נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל', ולכן אין התוכחה מסתיימת בפסוקי חיזוק. כי היציאה מגלות זו תהיה אך ורק על ידי הקב"ה בעצמו, ולא על ידי שנקבל כח להתחזק ולהתעלות. ויש לומר כי זה הוא ענין הפסוק 'הנסתרות לה' אלקינו', שנאמר תיכף אחר התוכחה שבפרשה זו [שהיא המשך לתוכחה פרשת כי תבא]. ורצה לומר כי החיזוק על תוכחות אלו הוא ביד ה' לבדו, והם הנסתרות לה' אלקינו.

ויש לומר כי זה הוא הקדמה לפרשת התשובה שנאמרה כאן בסמוך, כי ענין זה של התחזקות הבאה על ידי הקב"ה בעצמו, הוא יסוד מצות התשובה. והוא על פי מה שנתבאר באריות במקו"א, כי מצות התשובה אינה ככל המצוות, שהרי מלבד המצוה שיש בה נוסף עליה גם הבטחה, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ה ה"ה) 'וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו ומיד הן נאלץ'. והוא מפני שיסוד התיקון הבא על ידי התשובה, הוא מכח הנהגת הידיעה הנעלית מן הבחירה. כי מצד בחי' זו הרי ידע הקב"ה את הכל לפני שברא את האדם, ולכן לא יתכן שברא הקב"ה את האדם לריק באופן שימות בחטאו, אלא ודאי שיראה הקב"ה להביאו לתיקונו. וזה הוא טעם מה שהבטיח הקב"ה על התשובה, כי כל כח התשובה הוא בחי' של הבטחה הנעלית מן הבחירה. [ומהאי טעמא העמיד הרמב"ם את סוגיית הידיעה והבחירה] בתוך הלכות תשובה (פרק ה), כי זה הוא יסוד מצוה זו, ואכמ"ל]. והרי זה ממש כענין החיזוק שהקב"ה מבטיח על הגאולה העתידה, שהוא בחי' שאינה ביד האדם, אלא הנסתרות לה' אלקינו. [וגם הענין של ידיעה הוא מהנסתרות לה' אלקינו, כי בפשטות כל התורה הוא בנויה רק על בחירה]. ויסוד הדברים אחד הוא, שהקב"ה בעצמו כבר יביא את כל ישראל בכלל ואת כל אחד ואחד מישראל בפרט לתיקונו השלם.

ג.

תורה שבכתב ותורה שבע"פ

כי קרוב אליך הדבר מאד כפיך ובלבדך לעשותו (ה, יד).

פי' רש"י: 'כי קרוב אליך, התורה ניתנה לכם בכתב ובעל פה'. ויש לרמוז על זה בפסוק הסמוך 'ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע', הרי כי דרך הטובה מכונה בשם 'החיים' ו'הטוב', והנה 'החיים' נוט' ה' חיים היינו ה' פעמים 'חיים', שהוא בני' 'ספר' בחי' תורה שבכתב. וכך גם 'הטוב' נוט' ה' טוב היינו ה' פעמים 'טוב', שהוא בני' 'פה' בחי' תורה שבעל פה. ואכן התיבות 'דבר מאד כפיך ובלבדך' הם בני' 'ספר' עם 'פה'.

ד.

משה רבינו מתקן את כל נשמות ישראל

כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתו וגו' (לא, כט).

יש לפרש בזה, אשר בדבריו אלו בא משה רבינו לומר לכלל ישראל כי הוא דואג לתיקונם אפילו אחר פטירתו, והוא יראה שלא יגיעו לידי השחתה ח"ו. וזהו שאמר 'כי ידעתי אחרי מותי, שאי ידעתי' והוא לשון אהבה וחיבה [כמו כי ידעתי] (בראשית י"ג, יט) ולשון של התקשרות [כמו והאדם ידע (שם ד, א)], כי משה רבינו נשאר מקושר עם כלל ישראל לנצחיות, על ידי שהוא מאיר בכל דור ודור בבחי' אתפשטות דמשה בכל דרא ודרא ובכל צדיק וצדיק (תקו"ק ק"ד). ועל ידי זה יראה שלא יפלו ח"ו נשמות ישראל לבחי' השחתה, ויהיה תיקון לכולם.

והענין בזה יבואר בהקדם המבואר בזה"ק (ח"א ס"ג) במעלת משה רבינו על נח, על פי דברי הנביא (ישעיה נ"ג, ט) שקרא למבול בשם 'מי נח', שהוא מפני שלא התפלל נח על הצלת בני דורו, ולכן נקרא המבול על שמו כלומר שיש לו איזה אשמה בדבר. ואילו משה רבינו התפלל במסירות נפש על בני דורו, וכאשר אמר

לו הקב"ה (שמות ב, י) 'ועתה הנהיה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול', סירב משה רבינו לכן, והתפלל בכל כוחו שיסלח הקב"ה לחטאתם. ומבואר באריה"ק (ליקו"ת תשא) כי על כן התפלל משה רבינו ומסר את נפשו על כלל ישראל באמרו 'ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת' (שמות לב, לג), כי 'מחני' הוא אותיות 'מי נח', ובה תיקן משה רבינו [גלגולו של נח (אריה"ק ע"ג)] את חטאו של נח שלא התפלל על דורו.

ומעתה יש לומר, כי לא זו בלבד שלקח משה רבינו על עצמו את תיקונם של בני דורו, אלא אף גם הוסיף והטה שכמו להיות ראש בני ישראל לכל הדורות, והוא ה'רעי' מהימנא' הדואג לתיקון נשמותיהם של ישראל בכל הדורות. ובה תיקן את פגמו של נח בדור המבול, עוד ביתר שאת. וזהו שנוכר כאן הלשון 'כי השחת תשחיתו', שהוא מעין הלשון שנאמר בדור המבול 'תשחת הארץ' (בראשית ו, א), 'וירא אלקים את הארץ והנה נשחיתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ' (שם, ז), ולכן אמר הקב"ה 'הנני משחיתם' (שם, ט). ועל כך אמר משה רבינו כאן, שהוא דואג לכלל ישראל בני דורו ולדורות המאוחרים שאחר פטירתו, שלא יחזור עוד ענין ההשחתה של המבול. וזה נרמז גם בתפלתו של משה רבינו אחר חטא העגל שאז אמר 'מחני נח', כי בדבריו אלו רמז כי תפלתו עולה גם על הזמן שבו כבר לא יהיה בחיים חיותו שיהיה בבחי' 'מחני נח', כי משה רבינו התפלל ודאג לתיקון כל הדורות.

ה.

המתקת הדינים בכח קדושת שבת

והרה אפי בו כיום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכול, ומצאאו רעות רבות וצרות וגו' (לא, יז).

יש לפרש כי בזה הכתוב עצמו יש רמז על תיקון הצרות והמתקתם, והוא בהקדם מה שביארנו במקו"א על פי דברי הספה"ק, כי בתוכחה שבפרשת כי תבא נזכר כ"ו פעמים שם הוי"ה, אשר כ"ו פעמים הוי"ה הוא בני' 'רעות'. ועל זה אמר הכתוב 'רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו הוי"ה' (תהלים לב, ט), כי באמת יש כ"ו פעמים שם הוי"ה כנגד כ"ב האותיות עם ה' אותיות מנצפ"ך, וכ"ו פעמים הוי"ה הוא בני' 'שבת', אשר בה אין כל שליטה לכוחות הדין והעונשים. ולכן צריכים להוסיף על הכ"ו הוי"ה שבתוכחה עוד הוי"ה אחת כנגד אות ק' דמנצפ"ך שהיא האות הכ"ו, ואז הוא בחי' 'רעות צדיק' היינו מספר 'רעות' עם עוד הוי"ה כנגד אות ק', ועל ידי זה 'מכולם יצילנו הוי"ה' כי זו הוי"ה הנוספת מצטרפת להיות 'שבת'. וזהו ענין קריאת התוכחות בשבת דוקא, לעורר את המתקת הדינים בכח קדושת השבת. וזהו שאמר הכתוב כאן, שיהיו 'רעות רבות וצרות', והיינו אשר על בחי' ה'רעות' ימשך בחי' 'צרות' שבג' 'שבת', ובה תהיה המתקת הדינים.

ו.

קדושת האבות מלוה את כלל ישראל בכל הדורות

וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו (לא, כא).

יש להבין את לשון הכתוב, כי בכל הפסוקים כאן מדובר על 'בני ישראל', והם כל כלל ישראל בכל הדורות. ואם כן על מי הוא אומר כאן כי לא תשכח מפי זרעו, והרי היה יכול לומר כי לא תשכח 'מפיו', כמו שאמר ממש לפני כן 'וענתה השירה הזאת לפניו לעד'.

ויש לומר כי כאשר אמר הכתוב שתהיה השירה הזאת 'לעד' רמז הקב"ה על קדושת האבות הק', שכן 'לעד' במילואו (למ"ד ע"י דל"ת) הוא בני' 'אברהם יצחק ויעקב', והיינו אשר כח השירה שהיא 'לעד', הוא במה שהיא מאירה את קדושת האבות הק' בכלל ישראל [וזהו ענין מה שגרמנו כל נשמות ישראל בשירת האזינו, כי כח שירה זו הוא כלליות קדושת נשמות ישראל המושרשת אצל האבות"ק]. וכלפיהם אמר הכתוב 'כי לא תשכח מפי זרעו', היינו זרע האבות"ק המרומזים בתיבת 'לעד'. כי מפני שכלל ישראל הם זרע האבות הק', וקדושתם מאירה אצלם בבחי' 'לעד', לכן לא תשכח התורה מפייהם לעד ולנצח נצחים.

ירח האתנים: תשרי - הלב של כל השנה

א. ומאזין תרועה: להבין את כוונת קול השופר

קול השופר מעיר את האדם מתרדמתו הרוחנית | צריכים להשים לב להבין את קול השופר | עיקר תכליתו לעורר את האדם לשוב בתשובה שלימה | טעם במנהג הקהילות שהרב נושא 'תקיעת שופר דרשה' | כל זה דורש הכנה

ב. חודש השביעי: ימי תשרי אצל עובד ה' ואצל שאר המון העם

כל בחור ניצב בפרשת דרכים ויש לפניו בחירה | אדם פשוט מתייחס לימים הנוראים כמו 'עונה' של תשובה | הוא מוכן לשמוע מהרב דברי התעוררות אך אינו רוצה שהרב ידריכוו איך להטיב דרכיו בשאר ימות השנה | לימוד זכות: לפחות פעם בשנה הוא מנקה את עצמו קצת | עובד ה' בחודש תשרי - משתנה לאדם אחר

ג. מבט על חודש תשרי - כמה ימים נוראים ונפלאים יש בו

למה בהעיר מנהטן ישנם כ"כ הרבה בנינים אדירים? | כי היא מרכז העולם! | למה יש בחודש תשרי כ"כ הרבה ימים מיוחדים? | כי הוא מרכז השנה! | ראש השנה - היום של קודם החטא | עשרת ימי תשובה - ימים שהקב"ה ממציא את עצמו אלינו | יום כיפור - הנשמה שמחה ומאשרת שמנקים אותה מכל עוון | ד' ימים - ימים של שמחה וטרדות של מצוה | סוכות - בצילא דמהימנותא | שמיני עצרת - יום אהבת ה' ויחודא שלים | מוכרחים הכנה לקראתם | כך שואבים חיות וקדושה לכל השנה

.א.

ומאזין תרועה: להבין את כוונת קול השופר

לשמוע קול שופר

הנה מענייני השופר של ראש השנה הוא, שיקץ האדם מתרדמתו העמוקה - מה ששכח את תכליתו עלי אדמות ותחת זה הוא שקוע בהבלי העולם הזה. ועל זה משמיעים את קול השופר כדי לעוררו מהבלי ולהשיבו אל דרך האמת.

וכן כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ד): "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עוררו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק". מדברי הרמב"ם למדנו שאין די 'לשמוע' את קול השופר, אלא חובה על האדם להבין ולהשכיל - 'צו דערהרין' - על מה בא קול השופר ומה כוונתו להשמיעו כדי שאכן יתקיים בו 'הקיצו מתרדמתכם'. כי אם אין עומדים על פנימיות הנקודה של השופר הרי נשארים שקועים באותה תרדימה כבתחילה.

ועל זה איתא בחז"ל (ירושלמי, הובא ברמ"א סי' תקפ"ג): "מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה" - מי שישן בראש השנה אינו סימן טוב עבורו. פשטות הכוונה היא על שינה גשמית. אמנם מונח בזה גם רמז על השינה הרוחנית - עבודת ה' של כל השנה תלויה בכך שמקיצים משגרת החיים ומהשוויון נפש שנמצאים בה. ואכן זהו מטרת קול השופר - להקיצו מתרדמה זו.

תכלית קול השופר לשעבד הלב לשמים

וכן מצינו במסכת ראש השנה (פ"ג מ"ח): "אם כיון לבו, יצא. ואם לאו, לא יצא. אף על פי שזה שמעו זה שמעו, זה כיון לבו וזה לא כיון לבו". אם אדם שמע קול שופר ולא כיוון ליבו לצאת ידי המצווה לא יצא. הרי לך ענין זה שלא די לשמוע את עצם קול השופר, אלא צריך להשים אל ליבו את קול השופר, וכפי שאמר שם בספא דמשנה "זה כיון ליבו וזה לא כיון ליבו".

והדברים מפורשים בהדיא בסמיכות דברי המשניות (שם מ"ח) "היה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו', וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה. אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים. ואם לאו, היו נופלין" - משה רבינו גבר על עמלק שהוא קליפה גדולה בשעה שהרים את ידיו כלפי מעלה. אח"כ מביאה המשנה את 'נחש הנחשת' 'כיוצא בדבר אתה אומר, עשה לך שרף ושים אותו על נס, והיה כל הנשוח וראה אתו וחי. וכי נחש ממית, או נחש מחיה. אלא, בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתרפאים, ואם לאו, היו נמוקים". מכל אריכות הדברים מבוארת כוונת המשנה, שחוץ מחלק ההלכה שצריכים לכוון לצאת ידי חובה, יש עוד עיקר נחוץ: כלל ישראל צריכים לכוון את ליבם לאביהם שבשמים!

.ב.

חודש השביעי: ימי תשרי אצל עובד ה' ואצל שאר המון העם

דרכם של עובדי השם הוא כאמור, להכין עצמם לפני הימים הנוראים ולכשיגיע תקיעת שופר נייעו וזיעו ויתעוררו לתשובה שלימה. מאידך יש את דרך ההמון, זהו דרכם של אנשים פשוטים שאין מעיינים נתון להתעסקות בעבודת ה' - זה לא הענין ולא הנושא שלהם. אנשי ההמון נוקטים ב'גישה' אחרת לימים הנוראים - עבורם זה לא יותר מחלק של 'לוח השנה'. מבחינתם יש סדר שלם של 'מעגל השנה' - בכל שנה חוזרים ונשנים כל מיני זמנים, חורף

בעבודת ה' - זה לא הענין ולא הנושא שלהם. אנשי ההמון נוקטים ב'גישה' אחרת לימים הנוראים - עבורם זה לא יותר מחלק של 'לוח השנה'. מבחינתם יש סדר שלם של 'מעגל השנה' - בכל שנה חוזרים ונשנים כל מיני זמנים, חורף

נתתי לפניך שני דרכים

כל בחור בעומדו לקראת הימים הנוראים הללו הינו ניצב בפני 'פרשת דרכים' - הוא יכול לבחור להתעלות בדרכם של עובדי השם, או להסתפק במועט וללכת בדרכי 'אנשי ההמון'.

נקודות:

חובה על האדם להבין ולהשכיל - 'צו דערהרין' - על מה בא קול השופר ומה כוונתו להשמיעו כדי שאכן יתקיים בו 'הקיצו מתרדמתכם'. כי אם אין עומדים על פנימיות הנקודה של השופר הרי נשארים שקועים באותה תרדימה כבתחילה

כמו 'די משה' וכמו 'נחש הנחשת' - שהגם שיש בהם קדושה נוראה - אין הם התכלית. אלא העיקר הוא שכל אלה יגרמו ויביאו לידי כך שכלל ישראל יישאו את עיניהם כלפי מעלה לאביהם שבשמים וישעבדו את ליבם להקב"ה. וכן הוא במצוות שופר, הגם שעצם מצוותו גדולה וקדושה עד מאד, אבל אין די בזה, אלא צריכים לכוון את הלב להקב"ה! אין די בכך שהאדם 'שומע קול שופר', אלא צריכים להיות בגדר 'ומאזין תרועה' - להשים אל הלב את המשמעות ואת התכלית של קול השופר ולהקיץ מהתרדמה.

הכנה דרבה

בהרבה קהילות נהגו שהרב דמתא נושא 'תקיעת שופר דרשה' קודם שנגשים לסדר התקיעות. זהו אכן מחמת הסיבה שצריכים להיות 'מכוון ליבו' - שיאזינו לפנימיות קול השופר. ולכן נהגו לעורר את הלבבות שיכוונו את ליבם ויאזינו לעומק קול השופר וישיבו לאביהם שבשמים.

המורם מכל האמור - ששמיעת קול השופר כדבעי דורשת הכנה גדולה. בפרט ראויים הדברים לבחורים בני תורה, שבדואי צריכים לעשות הכנה דרבה כל חודש אלול, ולבוא ולהגיע לזמן תקיעת שופר עם לב חדש ורוח חדשה, שישמעו בו את קול השופר כדבעי למהוי.

אפילו איש ההמון מבין שהוא מוכרח לפחות פעם אחת בשנה - בחודש תשרי - לנקות ולמרק את עצמו. בוכים קצת, מתעוררים קצת ונכנסים למצב של כובד ראש, כך שיש לזה איזה תועלת. אם גם 'תשרי' לא יהיה לו, אחר כמה שנים הלא יכבד עליו המושא של עבירות וחטאים ושוב לא יוכל לשאתו. זה יהיה נורא. מוכרח הוא שיעברו עליו הימים הנוראים - ראש השנה ויום כיפור - ש'מי ניקיון' של השנה כדי שיהיה אדם מן היישוב - 'א שטיקל נארמאלער מענטש'.

וקיי, עונה כזו ועונה אחרת - ובאחד מהתקופות של 'גלגל השנה' נכלל גם זמן שהוא חודש תשרי. במילים אחרות: ישנו מושג שמכונה 'עכשיו'. 'עכשיו' זה הזמן של ראש השנה - צריכים להיות ב'מצב' של ראש השנה. 'עכשיו' הזמן של יום הכיפורים צריכים להיות ב'מצב' של יום הכיפורים. 'עכשיו' הוא הזמן של הימים הנוראים צריכים להיות רציניים ובכבוד ראש. 'עכשיו' צריך ללכת לתשליך, 'עכשיו' צריך לקחת תרגול לכפרות, 'עכשיו' צריך לבכות ו'עכשיו' צריכים להיות רציניים. וכן הלאה בכל המנהגים והעניינים בתקופת ה'עכשיו' של חודש תשרי.

'עונה' של יו"ט

כשאנשי ההמון רצים למנות רב לקהילתם, הם מוודאים מראש שהמועמד לרבנות בקהילתם בקי במלאכת הדרשנות, הוא יודע איך לדרוש דרשות נאות ויפות, יש בכוחו לעורר את הקהל לבכייה לפני התקיעות, הוא יכול לעורר אותם לתשובה לפני כל נדרי, שיהיה מצב של התעוררות ובכיות עצומות, כך ירגישו את עצמם בתוך המצב והאווירה של ראש השנה ויום הכיפורים - כל מועד לפי ה'עכשיו' שלו.

במילים אחרות: "אני רוצה שהחיים שלי יתנהלו בטוב ובנעימים! כמו שאני רוצה שיהיה לי רכב יפה ודירה נאה - כך אני גם צריך שיהיה לי חודש תשרי מוצלח. ימחל נא הרב ויגיש לנו ראש השנה במיטב הארץ ויום הכיפורים ראוי לשמו, אנחנו צריכים ראש השנה מוצלח! אבל מאידך, ימחל נא הרב על כבודו ולא יאמר לנו איך צריך להתנהג בחודש טבת - כשאני אפליג

מבין שהוא מוכרח לפחות פעם אחת בשנה - בחודש תשרי - לנקות ולמרק את עצמו. בוכים קצת, מתעוררים קצת ונכנסים למצב של כובד ראש, כך שיש לזה איזה תועלת.

אם גם 'תשרי' לא יהיה לו, אחר כמה שנים הלא יכבד עליו המושא של עבירות וחטאים ושוב לא יוכל לשאתו. זה יהיה נורא. מוכרח הוא שיעברו עליו הימים הנוראים - ראש השנה ויום כיפור - שהם 'ימי ניקיון' של השנה כדי שיהיה אדם מן היישוב - 'א שטיקל נארמאלער מענטש'.

התכלית הוא להתחדש ולהשתנות לגמרי

ככל שניתן להצדיק ולהבין זאת, אמנם עדיין אין זו כוונת הבורא! ובוודאי אצל עובדי ה' - בחור שיש לו שאיפה להיות עובד ה' - יש לחודש תשרי משמעות אחרת לגמרי. הוא מכין את עצמו במשך כל חודש אלול, וכשמגיע חודש תשרי הוא נכבש תחתיו עד דכדוכה של נפש. הוא עובר מהלך של שינוי עמוק ופנימי. הוא 'יוצא' אדם אחר מחודש תשרי מאשר היה כשנכנס אליה, הוא בונה לו בימים הללו יסוד איתן וחזק למשך כל השנה.

בחור נמצא במצב של בחירה, הוא צריך לבחור איך רוצה לייסד ולבנות את חייו. הוא יכול להיות 'בעל הבית' מכובד ומצלח, - בעל ממון, יש לו משפחה נאה, הוא חבר קהילה חשובה ויש לו רב מכובד... - או להיות בר דעת ובר ללב ולבנות את עולמו כעובד השם שזוכר ומתבונן לדעת 'מהו חובתו בעולמו' הוא חי כסדר עם חשבון הנפש וזוכה להתעלות מעלה מעלה.

לאי שם מעבר להרי החושך כדי להשביע את כל התאוות... לא! אז איני חפץ לשמוע מוסר ותוכחה מהרב, אמצע החורף זה לא ה'עונה' של כובד ראש ורצינות. כאמור בראש השנה אני אשמח להאזין לדרשותיו ואהיה במצב של ראש השנה, אבל באמצע החורף אני רוצה להתנהג איך שעולה על דעתי ולהיות בחופשי!

כך נראה פניהם של המון העם בהתייחסם לכל הימים הנוראים - אלול, ראש השנה ויום כיפור, סוכות - יש כאן לפנינו איזה 'עונה' מיוחדת במעגל השנה שיש בה הרבה יו"ט, אבל אין זה נוגע באמת לעשות איזה שינוי אמיתי במהלך החיים.

'ניקיון רוחני'

הגם שלא ניתן לבטל זאת מכל ויש לזה איזה משמעות - כמו שמקובל בעולם הכללי פעם אחת בשנה להקדיש זמן לניקיון וחידוש פני הבית. אצלנו מנקים את הבית לכבוד חג הפסח, אמנם להבדיל בעולם מקובל מושג שנקרא 'ניקיון אביב'. (ספרינג קלינינג).

כי כל אחד מבין שאם לא ינקו את הבית ביסודיות לפחות פעם אחת בשנה, הרי שיצטברו בכל פינה לכלוך וזוהמה ששוב יהיה קשה להסירם. כך גם אם לא יסדרו את כל חפצי הבית לפרטיהם פעם אחת בשנה, שוב כבר לא ימצאו ידים ורגליים בבית זה. לכן מוכרחים לפחות פעם אחת בשנה למרק ולצחצח את הבית ולהשיב את הסדר על כנו כל פרט ופרט כפי ענינו.

כן הדבר הזה ברוחניות; אפילו איש ההמון

ג.

מבט על חודש תשרי - כמה ימים נוראים ונפלאים יש בו

ומרחוק יבואו תושבי המדינה לצפות בפלא הזה והמקום יהפוך להיות המרכז של כל המדינה. ישנם מדינות אחרות ששם אכן עומדים נצבים כאלה בנינים רבי קומות, אבל שתהיה עיר אחת של בנינים כבירים שכאלה כמו העיר מנהטן זה כבר חידוש!

אדם שרגיל לחשוב ולהתבונן שואל את עצמו: "למה אכן סיבבה ההשגחה העליונה שבעיר אחת ייבנו כל כך הרבה בנינים שכאלה ובערים אחרות לא יהיו דוגמתם כלל? התירוץ הוא: נראה מזה שהעולם צריך שיהיה לו 'מרכז'!

(צענטער). כי דרכו של עולם שאדם אחד צריך לזולתו וכן המדינות כל אחת צריכה לזולתה. כמו שידוע שישנם בין ארצות שונות כל מיני חשבונות ועסקים ואינטרסים משותפים אשר כל המהלכים בין המדינות ודרכי המסחר מתנהלים על פיהם.

לכן למען טובת יישוב העולם מוכרח להיות מקום אחד שהוא יהיה המרכז של העולם. לשם באים ומתכנסים כל השגרירים ואנשי הדיפלומטיה של כל

אחדים כאלה אלא רחובות שלמים בעלי בנינים גבוהים ונישאים, אחד אחרי השני. שוכנים שם מאות אלפי משרדים, בתי רפואה מפורסמים, אוניברסיטאות וארגונים וכדומה.

מרכז העולם החיצוני

כאמור ישנם ארצות אחרות שאין שם אפילו בנין אחד שכזה - כמו למשל בהרבה מארצות אפריקה - שם אילו רק יבנו בנין אחד שמתנשא לגובה רב, הוא כבר יהיה שם דבר ועסק גדול. בנין כזה ישנה את כל הצורה של המדינה

ירח האתנים

חודש תשרי מכונה "ירח האֵיתָנים" (מ"א ה. ב) החודש התקף, ובגמרא איתא (ר"ה יא.) "דתקיפי במצוות" התוקף של חודש תשרי הוא בכך שיש בו הרבה מצוות.

כדי להבין קצת את הענין של ירח האיתנים ניתן לכתוב משל: בעולם ישנם הרבה מיני ארצות ומדינות. ישנם ארצות שמיושבים מאד ויש מהם שוממים וריקים. ישנם ערים בעולם שמיושבים ברבבות של אנשים ובנויים לתלפיות - בנינים מגדלים וגשרים - ומאידך ישנם ערים שרחובותיהן שוממים ואין בהם בנינים מיוחדים אלא רק בתי מגורים פשוטים ביותר.

בארה"ב כשמישהו עובר את העיר 'מנהטן' הוא רואה לנגד עיניו כרך עצום שברחובותיה עוברים וחולפים ריבי רבבות של אנשים, מכל עבר רואים בנינים אדירים וגבוהים, האחד גדול ממשנהו, מה שמכונה באנגלית 'סקיי סקרייפער' - גורדי שחקים (וואלקן קראצער). ולא בנינים

אור המאיר

ושמעתי מהמניד זל"ה שהיה אומר צדק לכות, זכור את צוראך וגו' (קהלת יב, א), ונתן צהם סימנים לשלשה כתי בני אדם המחולקים צעם תשובתם, כת ראשונה יראת אלקים נוגע על פניהם, לעורר לזם צקצס אל עבודת הצורה צרון הוא, מחמשה עשר צאצ, ומתחילים להתענות וכדומה צתוספת עבודתם, ומעלים צזכרונם אז אימת הדין, ויראו האנשים כי הימים ממשמשין וצאין, שעתיד ליתן דין וחשבון לפני כסא כבודו יתצדק, כת צ' משלימים את שנתם שנה תמימה צלא תורה ועבודה ותשובה, וישוצו לערב ראש השנה, וציום הדין גופא צשומעם קול השופר לעק לזם צקול מר המלך הקדוש, המלך המשפט, ומתחרדים ומתפחדים מציום הדין הגדול והנורא, ואזי נוחין ככלצין הצ הצ, הצ לן חיי, הצ לן מזונא סליחה וכפרה, ומורן צלצצם לתכות על מעשיהם המגונים

בכל ראש השנה מתגלה באדם נקודה של גדלות. הוא מרגיש בעומק הנפש שטמון בקרבו איזה כח עצום של גדלות של 'אדם' - של אדם הראשון קודם החטא. זהו מה שאיתא בחז"ל "ה' אורי - בראש השנה", בראש השנה נתגלה מאותו 'אור הגנוז' שהקב"ה גנו לצדיקים

ובתוך כלל הימים הללו גופא, ישנם ימים מיוחדים ונעלים כמו צום גדליה, שבת תשובה, שלוש עשרה מידות, ערב יום כיפור, ימים מלאים וגדושים. אם הייחוס של חודש תשרי היה בכך שמכיל בקרבו את הימים הללו, היה בהם די והותר שתשרי אכן יהיה חודש נעלה ומיוחד!

נתאר לעצמנו על כל חודש אחר בשנה, אם הקב"ה היה אומר לנו שעשרה ימים מתוכם אני קרוב אפילו לכל יחיד, כל אחד יכול לשוב אלי - איזו הכנה היינו עושים לקראת חודש כזה.

שמחת הנשמה שזוכה לכפרה

ושב אחר כל זה הנה רק נפתח פרק נוסף, "גורד שחקים" חדש עומד לקראתנו - יום הכיפורים. רבי ישראל סלנטר זצ"ל אמר "אם הקב"ה היה נותן לאדם רק יום כיפור אחד בכל ימי חייו - לא היה יכול להודות דיו להקב"ה על יום אחד זה!".

זהו היום שהקב"ה מבטיח לנו "כי ביום הזה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' הַטָּהָר" - ביום זה אתם נטהרים מכל עוונותיכם. כשאומרים לנשמה שהיא טיטהר מכל עוונותיה, זה כמו שאדם חולה מאד מהמחלה הידועה ל"ע ויום אחד לפתע נכנס אצלו הרופא ואומר לו: אני כעת ירפא אותך, אתה יוצא מכאן נקי לחלוטין!". כך הנשמה - שהיא מלאה חטאים ועוונות - מאושרת ושמחה שהקב"ה אומר לאדם: אתה תעשה תשובה - דבר שלא קשה כי"כ, פשוט צריך חרטה על העבר וקבלה על העתיד שאתה כבר תיטיב את מעשיך - ובכך "לפני ה' טהרה!" אתה זך ונקי!".

מה מקוה מטהר את הטמאים

זהו יום שהכהן הגדול נכנס בו לקודש הקדשים - המקום הקדוש ביותר בעולם! בשעה שיצא משם היה הכהן נראה כמלאך אלוקים ממש - וכמו שאומרים בפיוט 'מה נהדר היה כהן גדול בצאתו מן הקודש'.

מראה הוד זה לא נבע רק מעצם קדושתו הפרטית של הכהן גדול, אלא מכח קדושתם של כלל ישראל - שהוא היה שליחם - אשר זה מוכיח על עצמם קדושתם של כלל ישראל ביום זה. אפילו השטן אומר עליהם (מדרש הובא בט"ז או"ח סי' תקפ"ה ס"ק ז'): "יש לך עם כמלאכים" - כלל ישראל נהיים כמלאכים ממש. אין להם שום שייכות עם גשמיות זהו הלא נורא נוראות!

ביום זה שוררת קדושה וטהרה בכל העולם. זהו ממש מקוה של 'עצם היום הזה' שישאל טובלים בתוכה ומטהרים לפני קונם! ביום זה אין יצר הרע ולא שום מקטרט וכדאיתא בגמרא (יומא כ): "לית ליה רשות לאסטונו". זהו יום שמויחד להקב"ה כדאיתא במדרש (תנדי"א רבה פ"א): "ימים יוצרו ולו אחד בהם - זה יום הכיפורים".

אפשר לדבר ולהאריך ועדיין לא תהיה לנו נגיעה כלשהו במעלת היום הנורא הזה. אם איזה חודש משאר החודשים היה כולל בו רק יום כמו יום כיפור - כבר היה די שיהיה חודש עצום ונורא!

ראשון לחשבון עוונות

מכאן נכנסים לימים הנפלאים שבין יוה"כ לסוכות - 'זיסע פרייליכע טעג'. בימים הללו

'יודע כל פעול כי אתה פעלתו' - מבקשים שכל 'פעול' ידע 'כי אתה פעלתו' - שאתה בראת אותו! כעת אנו חיים בעולם אפל וחשוך - 'הפעול' אינו יודע כלל דבר פשוט שכזה 'כי אתה פעלתו'.

שומו שמים - 'עס איז דאך א הימל געשריי': ש'פעול' לא ידע מי ה'מפעיל' שלו?! ועל זה אומרים בראש השנה: עוד יבוא יום שיתקיים בו: 'יודע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו'.

או כגון מה שאומרים "הופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך" - מבקשים מהש"ת הזרח נא אורך ואמיתך ואת הדר כבודך על כל העולם כולו! יבוא יום ויתגלה אור זה - אורו של מלך המשיח! היכן עוד אנו שומעים כל השנה כאלה מילים מאירות - 'אזעלכע ליכטיגע ווערטער'!?

ומי כבר מדבר מסדר מלכות! זכרונות! שופרות! צדיקים אמרו שאת החיות של כל השנה הם שואכים מאמירת הפסוקים הללו. כאלה 'ליכטיגע און פייערדיגע' פסוקים כמו: "הֲבֵן? קִיר לִי אֲפָרִים אִם יֶלֶד שֶׁעָשִׂים" - עומד לו איש ישראל ואומר להקב"ה אני הילד שעשועים שלך!".

אפשר להאריך עוד הרבה בזה ועדיין לא נעמוד על העומק של 'תוקף קדושת היום' כמו שאומרים "ונתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום ובו תנשא מלכותך". אם מעלת חודש תשרי הייתה רק בכך שיש בו את יום זה של ראש השנה, כבר היה די שאכן יהיה חודש גדול ונפלא! אין לנו עוד יום כזה!

עשרת ימי תשובה - דרשו ה' בהמצאו

אח"כ אנו נכנסים לימים הנפלאים של 'עשרת ימי תשובה' - רוחות טהרה והתעוררות מן השמים מנשבות בכל העולם! העולם מאיר וזורח עם אורות של תשובה! כמאמר הנביא (ישעיה נה, ה): "דְּרִשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיטּוֹ קְרֹב" - הקב"ה ממציא את עצמו ומתקרב לכל איש ישראל. זה לא רק איזה בחינה... אלא זהו המציאות ממש! צריכים רק להיות כלים ראויים לכך - 'זיך צושטעלן צו דעם'.

אפשר להסביר זאת בדרך משל: כמו שישנם קווי טלפון שונים שניתן להאזין דרכם לשיעורי תורה בשעת אמירתם (שידור חי). והנה אם ירצה אדם לשמוע את השיעור ויקח את הטלפון בידו ויצמידו לאוזנו לא ישמע כלום... אומרים לו: אתה צריך לחייג את המספרים הנכונים וכך תגיע לקו שבו שומעים את הדרשן שמוסר את השיעור המסוים שאותו הינך חפץ לשמוע, אבל כל זמן שאינך מתקשר לקו הנכון לא תשמע כלום.

כן הדבר הזה עם 'עשרת ימי תשובה' אכן הימים הללו הם מצב של 'בהמצאו' - הקב"ה ממציא ומגלה את עצמו לכל דורש, אבל עדיין עליך לדרוש ולקרוא אותו. כמ"ש (דברים ד, ז) "כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לֹא אֱלֹהִים קִרְבָּים אֵלָיו כֹּה" אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאָנוּ אֵלָיו" - הקב"ה אכן קרוב אלינו אבל אנו צריכים להיות נבדר 'קראנו אליו' (ועי' ר"ה ית). הימים הללו הלא מאירים ונפלאים, אפשר להתחדש בהם ככריה חדשה, להיות אדם חדש ממש.

המדינות, רופאים, אנשי מדע ואנשי עסקים וכדומה. שם מקיימים דיונים ועובדים על כל פרויקטים שיש להם השפעה על כלל האנושות בכל העולם, ושם ממנים שלוחים לכל קצוות תבל.

אחד המרכזים היותר גדולים בעולם לכל האמור היא אכן העיר מנהטן. שם נמצא בנין האו"ם (ינטייטעד נעישאנס), שמנהלים חלק גדול ממערכות הדיפלומטי"ע והקשרים העולמיים. עומדים שם מאות בנינים רבי קומות אשר בתוכם מתנהלים עסקים ומסחר שיש להם השפעה בכל העולם. כמו"כ נמצאים שם בתי רפואה גדולים ומשרדים של כל מיני תנועות וארגונים שונים. וכך מתרחשים שם דברים גדולים מאד שיש להם השפעה על כל האנושות כולה. זהו עיר שהיא הלב של העולם הגשמי - הכל מתכנס לשם והכל יוצא משם.

ראש השנה - יום המלוכה

אם נחזור מהמשל לענייננו, הנה אפשר לומר שחודש תשרי הוא כמו ה'מנהטן' של כל השנה! תשרי הוא המרכז והשורש של כל חודשי השנה. כל הכוחות, ההצלחות וההשפעות של השנה שואבים את חיותם מחודש תשרי.

נעבור בסקירה קצרה על מהלך החודש העצום הזה לראות ולחזות אלו "גורדי שחקים" רוחניים כלולים בו: היום הראשון של חודש תשרי הוא ראש השנה. זהו יום נורא ואיום שאין לנו דוגמתו! זהו היום שאנו ממליכים בו את הקב"ה על כל הבריאה! זה היום תחילת מעשיך היום שבו ברא הקב"ה את אדם הראשון - שבראשית בריאתו קודם החטא היה - בדרגה נוראה ונשגבה! גדלותו היתה נוראה עד כדי שהמלאכים בקשו להשתחוות לפניו בראותם את הצלם אלוקים שלו. הוא היה בדרגה שנקרא אז צדיקו של עולם.

בכייה מתוך געגועים למצבו של אדם הראשון קודם החטא

איתא מהאריה"ק (פרע"ח שער תפילות ר"ה פ"ג): שמי שאין בכיה נופלת עליו בימים הללו אין זה סימן טוב עבורו. הבכייה של ראש השנה נובעת מגודל ההשתוקקות והגעגועים שיש לנו למצב הנפלא והנורא שהיה ביום זה כשאדם הראשון נברא - וכמו שיהיה לעתיד לבוא בשעה שהעולם יחזור למדרגה של 'אדם הראשון קודם החטא' שאז נוכל להמליך את הש"ת באמת.

לפי ערך חוזר ונשנה הדבר בכל שנה ושנה, שבכל ראש השנה מתגלה באדם נקודה של גדלות. הוא מרגיש בעומק הנפש שטמון בקרבו איזה כח עצום של גדלות של 'אדם' - של אדם הראשון קודם החטא.

זהו מה שאיתא בחז"ל (ויק"ר כא, ד) "ה' אורי - בראש השנה", בראש השנה נתגלה מאותו 'אור הגנוז' שהקב"ה גנו לצדיקים. זהו אור שאיתו אכן יכולים להמליך את הקב"ה. בראש השנה מרגיש כל אחד שיש לו שייכות עם אור זה.

האור והנעימות שיש בתפילות של ראש השנה

ככלל כל סדר התפילה של ראש השנה מלא מתיקות ונעימות, שאין כמותה כל השנה, כגון

לא מונים את העוונות! יהודים עסוקים וטרודים בשמחה להכין את עצמם לקראת חג הסוכות. ידוע מהחכם סופר ז"ע שבימים הללו היה מחבר שירים וניגונים לכבוד הקב"ה. לא היה בכוחו לצמצם את מוחו ללימוד התורה מחמת רוב שמחה ורוב הגעגועים שעלו על גדותיהם ולכן חיבר שירים להשי"ת. כאלה ימים אין לנו כל השנה.

ושמחתם לפני ה' אלוהיכם

וכאן מתחיל יום טוב של שבעת ימי חג הסוכות - זמן שמחתנו. ימים שאנו נכנסים בצל כנפי השכינה בצילא דמהימנותא. **אנו זוכים לקחת בידנו את 'מאני קרבא' להמשיך 'שפע ברכות מדעת עליון לנווה אפריון למכון בית אלוהינו'**. מתקיים בנו 'ושמחתם לפני ה' אלוהיכם'. ימים שבהם שואבים רוח הקודש.

כמו שחודש ניסן הוא חודש גדול בגלל שיש בו יום טוב של שבעת ימי הפסח, כך חודש תשרי יש בו את חג הסוכות - ואת יום הושענא רבה שהוא יום גדול ונורא כשלעצמו - ואם לא היה בחודש זה, דבר זולת חג הסוכות, כבר היה בו די שחודש תשרי יהיה חודש מיוחד ונפלא.

'יחודא שלים' - שמיני עצרת

ואחר כל זה נפתחת מסכת חדשה - שמיני עצרת ושמחת תורה. אצל צדיקי אמת תלמידי הבעל שם טוב היה יום זה היום הכי גדול בשנה - בלי שום ספק! וכפי שרואים בזה"ק שזהו היום הכי נעלה ונשגב בשנה. הוא היום של 'יחודא שלים'! היום של 'ישמח ה' במעשיו' ושל 'ישמח ישראל בעושיו' - השמחה הולכת וחוזרת מב' הצדדים. אלו ימים שבהם שורת השמחה הגדולה שניתן להעלות על הדעת - השמחה של 'יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה' של 'יחוד כנסת ישראל עם דודה'!

הגדר של שמיני עצרת הוא: שהקב"ה לקח יום של 'מות המשיח' והכניס אותו לתוך העולם שלנו! 'דאס איז א ימות המשיח' דיגעטע טאג! יום שהוא אך שמחה ותענוג עם הקב"ה. כמו שרואים שהתורה כמעט לא נותנת טעם לשמיני עצרת, כתוב רק (במדבר כט, לה): **'עֲצַרְתָּ תְּהִיָּה לְךָם'** - זהו היום שלכם! אני איתכם ואתם איתי! זהו יום שאין בו דבר זולת אהבת ה'! כזה יום אין לנו במשך כל השנה.

תשרי הוא המרכז של החודש

כאן שואל האדם: למה אכן ריכזו והכניסו את כל הימים הללו בחודש אחד? למה לא חילקו קצת מכל אלה לכל חודש וחודש. אלא התירוץ הוא: **השנה צריכה שתהיה לה מרכז! בחודש הזה מתרכזים ומתכנסים כל כוחות ורגשי הקדושה השונים, ומכאן שולחים ומפיצים כוחות של קדושה לשאר ימות השנה.** זהו ירח האיתנים - תקיפה במצוות. זהו מרכז השנה שהוא מלא וגדוש במצוות כדי שמכאן ישאבו חיות דקדושה לכל השנה.

מכלל דבעי הכנה

בוודאי שגם עובד ה' אינו במדרגה של תשרי כל השנה, אבל עבורו אין חודש זה רק 'תקופה' של ימים טובים. הוא נישג לתשרי מתוך ידיעה שחודש זה הוא לב השנה, בחודש הזה הוא משנה את עצמו לגמרי ומתוכה הוא נכנס לתוך השנה החדשה עם כוחות דקדושה ובהתחדשות נפלאה. הפסד גדול הוא לאדם שעובר את כל חודש תשרי והוא נשאר אותו אדם כבתחילה. הוא אכן היה עסוק בטרדות של מצווה, אבל שום דבר לא השתנה בנפשו. ולזאת אפוא צריכים לעשות הכנה לקראת החודש הזה, ואכן לזה יש לנו את חודש אלול כדי שנעשה בו את ההכנה הראויה והנדרשת לירח האיתנים.

• הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא ז"ע כבר בצעירותו היה נוסע אל הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע, ואף על פי שהיה מן הצעירים בין החברייא הקדושה, בכל זאת היו מתייחסים אליו כאחד מגדולי וחשובי התלמידים. שנה אחת ביום הפורים כיבד אותו הרבי מלובלין בקריאת המגילה, ואחר הקריאה התבטא ואמר לסובביו: 'די מעשה האב איך שוין אסאן מאל געהערט, אבער ווי דער יונגעראמן פארציילט עס, האב איך נאך קיין מאל נישט געהערט...'. (את זו המעשה שמעתי כבר הרבה פעמים, אבל איך שאבך זה מספר זאת, לא שמעתי מעולם...).

• פעם אחת שאל אחד את הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע אם זקיני ה'שר שלום' היה לו איזה שייכות עם הרה"ק 'היהודי הקדוש' מפרשיסחא ז"ע, שהרי היהודי הק' פתח את החברייא שלו בעורו בלובלין אצל החוזה ונמחמת זה התעוררה עליו המחלוקת כידוע. ענה הרה"ק מבעלזא כי אכן היה זקיני הק' מסתופף גם אצל היהודי הק', אבל הוסיף: 'אבער מיט שכל' (אבל עס שכל), דהיינו שלא היה אצלו יותר מדי, באופן שיכול להפחית ח"ו מכבודו של הרבי מלובלין.

• הרה"ק רבי שלום מקאמינקא ז"ע היה אחד מגדולי תלמידי הרה"ק מבעלזא, שהיה נוסע אליו מאחר פטירת רבו הראשון הרה"ק מראפשיץ ז"ע. ויהי לעת זקנותו חלה הרה"ק מקאמינקא וקיבל ל"ע 'סטראק' (איירוע מוח), ונהיה מזה 'געלעמט' (משותק), והיה צריך לישועה גדולה. ציוה הרה"ק מבעלזא שביאו אותו לבעלזא לשבת פרשת יתרו. והנה הרה"ק מבעלזא היה קורא בתורה בעצמו, ובאותו שבת ציוה שיכבדו את הרה"ק מקאמינקא שהיה 'לוי' לעלות לתורה. כאשר הגיע הרה"ק מבעלזא לפסוק האחרון של הקריאה, אמר בקול רם בנוסח בעלזא: 'וציון אלקים ויכלת עמוד'. ואכן תיכף ומיד כאשר אמר זאת הרה"ק מבעלזא נטרפא הרה"ק מקאמינקא ועמד על רגליו, ומאו חזר והיה יכול ללכת כאחד האדם.

• שמעתי מפי הגה"צ ר' אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל, כי פעם אחת הגיע לבעלזא איזה אדם חשוב שהיה רב באחת העיירות, והתאכסן באכסניה עם עור יהודי. והנה אותו יהודי החזיק ברשותו הרבה מעות ולא רצה להתהלך עמהם בעיר, והלך והטמינם במקום מסתור בבית האכסניה. יום אחד חזר אותו יהודי לבית

התפעלו כולם ותמהו מהיכן ידע זאת הרה"ק מקאמינקא, כי לא היה מי שחשב כי הרב הוא גנב ח"ו. נישגו אליו ושאלוהו על כך, האם רוח הקודש יש בדבר. ענה הרה"ק מקאמינקא ואמר להם: 'אין בזה שום חידוש, אלא זה עתה לפני כמה ימים עמדתי בשורה להיכנס אל הרה"ק מבעלזא עם 'קוויטל', ועמד זה הרב לפני עם הקוויטל' שלו בידי, ובשעת ההמתנה הצטני לרגע אחד בתוך ה'קוויטל' שלו, ומיד ראיתי כי הוא גנב...'.
הלכו וסיפרו את הדברים לפני הרה"ק מבעלזא בהתפעלות, ציוה הרה"ק מבעלזא שיקראוהו לבא לפניו. בבואו אמר לו הרה"ק מבעלזא, כי בתחלה כשהיה קורא 'קוויטל', היה רואה בו את כל העבירות שעשה אותו האדם מעודו. אבל כשהבחין שזה מפריע לו ל'אהבת ישראל', התפלל שלא יראה זאת עוד, ומאו שוב איננו רואה עבירות של יהודים ב'קוויטל'ך.

•••

• פעם אחת שלח הרה"ק מצאנו ז"ע 'קוויטל' אל הרה"ק רבי מנחם מענדל בעל 'צמח צדיק' מוויזניץ ז"ע, והיו חסידי וויזניץ מתפארים בזה שלח הרה"ק מצאנו 'קוויטל' אל רבם. שמע מזה הרה"ק מגארליץ ז"ע, והיה לפלא בעיניו, כי הצמח צדיק היה צעיר בשנים הרבה מאביו הק', על כן נכנס הרה"ק מגארליץ אל אביו הק' וטען אליו: 'יעדער רבישע אייניקל דארפסטו שיקן א קוויטל? (וכי לכל בנן של קדושים צריך אהה לשלוח קוויטל?), שאל אותו אביו 'וועמען מיינסטו?' (למי כוננת?), ענה 'רבי מענדל'ע וויזניצער, דארפסטו שיקן א קוויטל?! (לרבי מענדל מוויזניץ, צריך אהה לשלוח קוויטל?), ענה לו הרה"ק מצאנו בתמיה: 'איך האב אים געשיקט א קוויטל? (וכי אני שלחתי לו קוויטל?), השיב הרה"ק מגארליץ: 'יא! די וויזניצער חסידים טוהן זיך אויף אז די האסט געשיקט א קוויטל! (כן! חסידי וויזניץ מתפארים כי שלחת אליו קוויטל!). הרה"ק מצאנו קצת ואח"כ שאל: 'ווען איז דאס געווען?' (מתי היה זאת?), ענה לו: 'יעצט אין חודש אלול!' (עכשיו בחודש אלול!), השיב לו הרה"ק מצאנו: 'אה, סאיז געווען חודש אלול! ני חודש אלול, ס'קומט א יום הדין, וואו ס'איז נאר דא ערגעץ א ערליכער איד, דארף איך אים שיקן א קוויטל! פון אלול איז נישט קיין ראי' (אה, זה היה בחודש אלול! הרי בחודש אלול לפני שבא יום הדין, היכן שיש רק איזה יהודי ירא שמים צריך אני לשלוח אליו קוויטל, מאלול אין כל ראי'!). כי כל כך היה הרה"ק מצאנו מתירא מפני יום הדין הקרב ובו, שהיה פשוט לו שצריכים לבקש מכל ירא שמים שהוא רק יכול שיעזור עליו רחמים.

הופיע!

קונטרס
עדות
איתן

יח האיתנים

להשיג
בחנויות הספרים המובחרות

לפרטים: מערכת דעה - 0765993813
הפצה: וועג ספרים - 0533156312